

AZ Ő ÉLETÜK, MEG A MIENK.

ODABENN kialudt az utolsó láng is és megcsikordult, kettőt csikordult a kulcs abban az utolsó zárban, amely ezt a világot attól a másiktól elválasztotta. Most már csak az utcai lámpák kívülről bevetődő fénye sávozta a termeket s ekkor végre megkezdhetette uralkodását a csend. Mert ketten uralkodtak e különös birodalomban: napkelte után a hangos és parancsolószavú Zaj, s csak mikor ez az uralkodó kivonult a lármás, sokszínű és zagyva udvartartásával, akkor vette át a hatalmat a másik, a hangnélkül való, de az igazi mégis: a Csend.

S akkor elkezdődhetett az ő országlása s a sívár nappalokon leigázott alattvalók is élhették végre a maguk életét.

Megjött tehát a Csend s kezdetben darabig csend volt. Néha egy-egy roppanás, reccsenés hangzott — nappal azt mondták volna, a bútorok roppannak-reccsennek ilyenkor, vén fájuk hallatja ezeket a kísérteties hangokat — de hát az éjszakai birodalom lakói előtt mindez a megmozdulás természetes volt; ők tudták, hogy ilyenkor válnak élőkké.

A Birodalmat a Nappali Lények foglalták szigorú rendszerbe, felosztották és számokkal nevezték meg az egyes részeit, így aztán tudni lehetett legalább, hogy valamilyen esemény hol esett meg.

A Hangszer például akkorát nyujtózott, hogy ó-rózsafából való izmai megroppantak belé s belsejében jajgatva tiltakozott az egyik vékonyuló húr. A pókhálószerű koros csipketerítő sárgásra válva ijedten rebtent meg felette: De uram!

S már tudták a XVII-ben, szinte abban a pillanatban tudták, tudta mindenki, hogy a XV-ben a «Clavecin a XVIII. századból» milyen rusztikusan viselkedett. Össze is dugták a fejüket a Lények azonnal.

— Ó, a szívtelen! Önző, vén csont! Nem hiába, hogy agglegény! De ilyen volt mindig, világéletében. Ezzel a viselkedésével is lám, csak a gazdájának árt. Mert ha így megkínozza az öreg csontjait, s ásítván-ásít húr-repedésig, nem lesz többé «Teljesen ép, jó állapotban» mint a Lajstrom hirdeti, s akkor nyilvánvaló, hogy feleáron sem fog elkelni. És mirevaló ez a nyujtózás, hiszen úgyis elég hosszú, éppen elég hosszú így is.

Ezt mind egy alabástrom-váza beszélte — «Talpastál a XIX. század elejéről, alabástromból» — akit valamikor sok-sok esztendő

előtt sok-sok esztendeig a hátán hordott a Hangszer — s beszélt még egyebet is, ha már beszélhetett.

— A gazdánk, a Nagy Mester ükunokája még a léghuzattól is féltette. Drága indiai selymet borított vén csontjaira s engem fölébe ültetett, hogy le ne csusszék róla a selyemtakaró. Jóformán hozzá se mert nyulni, csak végigsimogatta néha féltő szeretettel. Nagyritkán, ha leült melléje egy-két futamnyi időre. Csak mikor elvitték — s a váza hangja megcsuklott — utolsónak vitték el, ő volt az utolsó, akitől megvált végül is — akkor búcsúzott el tőle egy Nocturnoval.

Most is eljön, mindennap, s lesi, hogy itt van-e még. Mert nagyon kellene ám, hogy megvegyék. Itt volna az ideje már, hogy a Hangszer is segítsen a Gazdán. Úgy van, a Hangszer is . . .

S a váza levélékítményei, a dermedt alabástrom-cseppek, mint alabástrom-könnyből való jégcsapok, bús, hideg csillogással lógtak lefele kerek perméről.

A Birodalom elkezdte élni a maga életét. Innen is, onnan is hangok kaptak lábra, halk nyögések és jajdulások, szisszenések és zörejek támadtak a nappali dermedés után és jajjok és sóhajok tették elevenné a csendet.

Úgy látszott, ennek a birodalomnak is meg voltak a maga sebei.

A padlóra terített perzsaszőnyegek símára nyírott göndör szálai morogva egyenesedtek fel s hajlott hátukat panaszolták.

— Ilyen értékek, mint mi, s a földre dobva sinylődünk és tür-nünk kell, hogy tapossanak rajtunk . . .

De nem volt senki, aki megmondhatta volna nekik, hogy ez már így van, hiába — ezért csak tovább morogtak.

Morogtak, úgy, hogy «A céda» kíváncsian pillantott le rájuk a falról. Ó, «A céda» is — «A céda» is nagy panasz-folt volt azon a falon.

Hogy hogyan is teheték ide, a szolid és konzervatív XIV-be, mikor itt sötét pompájú perzsaszőnyegek, sápadt ezüsthalmi, széles-aranyrámás képek és régi-régi fegyverek társalogtak egymással. S az ilyen maga a Lajstrom is hétszáz pengőre becsüli!

Úgy ám, meg van írva a Lajstromban: kikiáltási ára 700 P s az «Infánsnő» megvetően fordul el a bűnös leányzótól, a három Ikon pedig gyöngyökkel és ékkövekkel kirakott tiarája alatt, ott szemben, mereven behúnyja a szemét, nehogy arra keljen néznie, odaát. Az már mit sem változtat a dolgokon, hogy az Infánsnőt ilyen gögös félfordulattal, a szenteket pedig ilyen hozzáférhetetlenül mereven állította be az alkotójuk. A leányzó azért nem húzza összebb a válláról is lecsuszott vörös selyemrongyot, s a mezítelen melle továbbra is felháborítóan villan elő. Nem csoda, igazán nem csoda, ha behúnyják tőle a szemüket a bizánci szentek. De sem ők, sem az Infánsnő nem tudhatja amit «A céda» tud, hogy az ő szépségébe vetette valaki minden reményét, mert ha elkél, ez egy esztendőnyi, egy egész esz-

tendőnyi haladékot jelenthet a számára. Egy esztendőnyi szükség-szerűen mért megkönnyebbulést. Azért hát nem sajnálja a leány az ígéretes mosolyát, — ő tudja mért teszi — s a sáfrányszín hajával összehangolt sárga rózsát kacéran himbálja továbbra is az izzó szájában.

— Könnyű neki! Jó helyre akasztották, jó beállítást kapott, szembetűnőt, mindjárt a bejáráttal szemközt — kesereg egy másik rámába-helyezett, egy csupafodor, abroncsos szoknyájú kisleány. A haja furcsa csigákba szedetten ereszkedik a vállára, a nyakán bársonypántlika s nagykarimájú szalmakalapját a karján lóbálja, szalagon; szegény «Gyermekportré 1841-ből». Szegény. Mert nem kell senkinek.

— Édeskés és jelentéktelen — szokták róla mondani a Nappali Lények, akik kiméretlenül dulkan ilyenkor Aukció-országban. Mert ha már családi képre szórja a pénzét valaki, akkor annak, ugyebár, jelentősnek kell lennie. De egy ilyen kis Bidermájer-mázolmány, á . . .

Igy a Lények.

Mert mit tudhatnak ők arról, hogy az ezernyolcszáznegyvenegyéből származó Gyermek-képmás néhai eredetijének hajlotthátú unokája hány álmatlan éjszakán ült tanácsot önmagával, amíg ezt a képet «átengedte». Átengedte. Csakis. Mert az ő nyelvükön, az úri-szegények nyelvén nem mondják azt, hogy «elhoztam, adjátok el, mert nyomorgok», hanem így, hogy: átengedem . . .

S a kép is szenvedett. Szegény műtárgy, ő is szenvedett. Testét ezer és ezer tör járta át s ez fogcsikorgató fájdalommal töltötte el egész mivoltát. Tudták körülötte, mindenki tudta róla, hogy halálra ítélten vonszolja az életét. A szű nem tréfa-dolog!

Az öreg «Szárnyas-oltár a XIV. századból» recsegő hangján injekciókat ajánlott. Lenolaj-injekciót.

— Én is kaptam, több ízben — recsegte. — Az nagyszerűen konzervál.

De a Kép már siketen-vakon csüggött a falbeli kampón s csak rá májának kínlódásos rezzenéseit figyelte.

— Még egy ilyen éjszaka, — gondolta — s elemészttem magam. Leugrom innen a magasból, le én. Úgysem kellek senkinek. Hadd hulljon ezer darabra nyomorult testem, fájó csontjaimtól hadd szabaduljak meg örökre. A Vászon, a Lélek úgyis megmarad.

A XII-ben sem volt nyugalom, nehogy valaki azt higye. Sőt, parázs veszekedés hangzott az egyik nagyemeletes bérház — négy-polcos vitrin-környékről.

— Kérek egy kis helyet! Nem járja, hogy egyes familiák teljesen elveszik az ember elől az előnyös helyeket! Tessék egy kicsit összébbhúzni magukat, kérem!

Hát egy pohos vizes-flaska, «Mária Terézia korából» tuszakodik ott előre, merthogy mellőzöttnek érzi magát a mostani helyén.

De a hatgyermekes karlsbadi kávékészlet «valódi aranyozással» —

mint a csibéit őrző kotlós — rá se hederít, persze. Az ilyen prolinépség, már mint a flaska, ha egyszer beszabadul a jó társaságba, mert valaki valamikor egy dukátot fujt az aljába, nem hogy meghuzná magát szerényen, de még neki áll feljebb. Tolakodó fráter!

— Ne hallgassatok rá, leánykáim — és tényleg, a hat aranyban-kékben pávázó csésze meg sem moccan a helyén.

Ez a második emeleten történt. De egy emelettel lejjebb sem volt csend, a színes üvegholmik lakosztályában. A csipkeszőnyegeken üldögélő üvegbokályoknak éppen vendégük volt: egy kecses formájú Bonbonnière — «Sèvres, XVIII. század» — traktálta őket a legújabb pletykákkal. Éppen azt mesélte, hogy hogyan lett özvegy — a párját leverte a szobalány, takarítás közben és így ő most tulajdonképpen értékesebb, mert solitaire-darab, — tette hozzá kacéran — s aztán minden átmenet nélkül szapulni kezdte a második emeleti lakót, már mint az aranypénzt rejtő vizesflaskát. Hogy az így nyilatkozott, meg úgy nyilatkozott volna, hogy ezt mondta, meg azt mondta kedves házigazdáira. Többek közt például, hogy csak egyet említsen, hogy nem érti, mért kaptak elsőemeleti lakást az igen tisztelt színes üvegpoharak, mikor mindenki beszéli, hogy csak a fele anyag valódi és nagyrészüik közönséges nyomott cseh bazáraru.

— De ilyet! Elhallgat mindjárt, nagysád! — s a flaska, aki elejétől-végig hallotta az egész beszédet, hevesen hadonászva a kijárat felé tartott. De hiszen, majd megtanítja ő az ilyen fullánkösnyelvű fehérsépet!

Nagy riadalom támadt s a méregtől elvakult Flaska — aki nem vette észre, hogy a vitrin-polc közepén szelíd félköralakú hajlat van — az aranyat rejtő pocakjával a lenti társaság nyaka közé zuhant.

Jajgatás és szertehulló cserepek lármája töltötte be a termet. A szomszéd vitrin egyik lakója — «Bonbonnière, Meissen, XIX. század eleje» kárörvendve fordult az ezüst cukortartóhoz — «Szelence, barokk ötvösmunka»:

— Nézze csak! Madame Sèvres is megkapta a magáét! Letörött az egyik füle!

Rajzott, zúgott a levegő szerte a termeken, mint a méhkas. Csak az orientális teremben, a XI-ben honolt béke és nyugalom. A ki tudja, honnan való Buddha-szobor, hasára kulcsolt kézzel, stoikus megvetéssel tekintett alá trónusáról. Szeme messzire nézett, elnézett a Birodalom felett valahová messzire. Képzletben bizonyára ott járt, ahol egyedül lakozik a Nyugalom, mert ott nincs más, csak a Semmi.

Béke volt itt a keleti negyedben, a bronzból való sárkányok, lakkedények és papírvékonyaságú porcellánok fertályában. Csak ha az ember jobban megfigyelt egy hosszú varkocsos vén bronzot, láthatta a kaján mosolyfintort az arcán, a torz grimaszt, amelyet az egész torzsalakodás fölött vágott.

És az Arany is mosolygott. Megvetően mosolygott az Arany

is az egész kavarodás felett, ott, a másik teremben. A Nappali Lények üveglappal ellátott asztalvitrinákat bocsátottak az Arany rendelkezésére és az Arany mosolyában ezért — amint sápadt-sárgán lélekzett kékbársony nyoszolyáján — «Különböző pénznemek, stb.» — sok dolyf is rejtőzött. Ez a gőgös mosoly a szájaszélén mintha csak azt mondaná :

— Tülekedjetez csak, verekedjetez ! Úgyis minden érettem történik a világon !

És a rokonai is hasonló lakosztályokban laktak, ilyen asztalvitrinokban, a különböző aranyból való lények. Ékszerek és kisebb aranytárgyak lakoztak itt látszólag előkelő elszigeteltségben, valójában azonban mindent tudtak egymásról. Pontosan ismerték a két szerelmes tragédiáját is.

A két szerelmes két karikagyűrű volt. Valamikor egymáshoz tartoztak, amint egymáshoz tartozott a két kéz is, amely viselte őket. De egy napon úgy történt, hogy el kellett válniok. Egyik is, másik is új társat kapott. Azután itt találta magát az egyik a kék bársonypárnán. Egy éjszaka halk, ismerős sóhajtást hallott. Megfordult és arrafelé gurult. Hát ott pihegett a másik, a vékonyabb, a kisebb a rég nem látott, elveszett szerelmes. A párja. Elmesélték egymásnak a sorukat. Különböző utakon, de lám, mégis csak idekerültek.

— Bárcsak megvenne már valaki engem — sóhajtozott egy aranyos tubákszelence, akit kettejük közé helyeztek el. — Bárcsak elkelnék már — így a «Tabatiére, belső fedele tükörrel» — hogy megint összekerülhetnének, kedveseim !

Ó, mert a tubákszelencének kettős fenéke volt, s ebben a kettős fenékben sok-sok eldugott édes levélke rejtőzött titkon, annakidején. Nem csoda, hát ha ilyen megértő volt.

A cserépkancsók, csobolyók és kulacsok ott a tálasokon csak nevetik az ilyesmit.

— Mit kell már azon keseregni, hogy megveszik-e az embert, vagy nem ?

Könnyű nekik, a Lajstrom szerint ők voltak itt a legolcsóbb és legkelendőbb lények.

— Volt úgy, hogy háromszor kerültem vissza az előbbi gazdámhoz, — kacag harsogva az «Erdélyi mázas cserépkancsó». — Mikor megszorult, behozott ide. Mikor meg pénzre tett szert, kiváltott megint. Úgy ám. Mit kell annyit gezemicézni ! Az élet azért megy tovább !

És ebben van is valami igazság.

Azért másnap, mikor már ellepték a termeket a Nappali Lények, mégis érdeklődve figyelték a Tárgyak, rejtetten és titkoltan persze, hogy mi fog történni a Hangszerrel. A Talpastál elbeszélése az ő érdeklődésüket is felcsigázta, már csak azért is, mert sokan ismerték a kicsike, aszottra-töpörödött Nappali Lényt, ódon csipkealapjával

és fakó gyöngyhímzéses gallérjával, aki valaha a Hangszer gazdája volt. Ott tipegett-topogott naponta a termeken és lázrózsák gyultak pergamentbőrén, ha valaki a Hangszerhez közeledett. A Sapkás Lények már ismerték és nem zavarták el onnan. Ma sem zavarták el, noha ezen a napon több nyugtalanító esemény történt, amely a Tárgyak némelyikének életébe is változást hozott. Mindjárt, amint bevonult a Nappal-Uralkodó, a Sapkások észrevették a holtrazúzott Gyermekeket a földön.

— Ugyan, hogy eshetett le, hiszen a szög a falban most is jól tart? Valaki ledobhatta? — tanakodtak ezek a szűk látókörű Lények, mert hiszen többnyire csak találgatnak és rendesen értetlenül állnak mindég, mikor egy gyermek öngyilkos lesz.

A XII-ben is észrevették az éjjel lejátszódott eseményeket. Tüstént kinyitották a vitrint és átrendezték a polcokat, de előbb gondosan összegyűjtve a legparányibb törmeléket is, eltávolították a cserepeket.

— Mondtam, hogy ne tegyék ide ezt a megragasztott figurát, — dohogott az egyik. — Nem megmondtam? Most levált a talapzatról, ráesett erre az üvegre, itt ni, s a súlyánál fogva magával rántotta az üveget is az alsó polcra. Még ezért a flaskaért nem nagy kár, de nagyobb baj, hogy ez a szép kis cukorszelence is megsérült.

S azután elkezdtek költöztetni a tárgyakat, szívtelenül és közömbösen, egyedül a célszerűséget tartván szem előtt.

A Tárgyak keserűen bólongattak. Hiszen mindenki tudta közülvők, hogy a Pásztorlányka csak azért vált le a talpáról, mert kíváncsi lévén, túlságosan előrehajolt, hogy láthassa az eseményeket, persze elszédült s aztán ájultan zuhant a polcra; de nincs igazság, az igazi bűnöst még sajnálják is, pedig hiszen tudván-tudja mindenki, hogy a Bonbonniére alaptalan pletykálkodása váltotta ki az egész dolgot, mert az olyan hirtelenharagú egyént, mint a szegény tönkrement Flaska is volt, igazán nem volt nehéz kihozni a sodrából... Aztán most még ők bűnhődnek, az ártatlanok...

A Hangszer felett pedig ez alatt már nagy vitát tartott két Nappali Lény. Az egyik, aki pantallót hordott és kis kerek üvegablakot viselt a szemén, a Lajstrommal a kezében hadonászott felette. Úgylátszott, nem hisz a Hangszer épségében. A másik, aki selyemleplekbe burkolta magát és valamivel hosszabb haja volt, mint a pantallósnak, esdően fektette a kezét a másik Lény karjára.

— De akkor is ki kellene előbb próbálni, — szólott amaz.

S mintha a földből bujt volna elő, hirtelen ott termett a Csipkefőkötös. Pergament-orcáin két tűzfolt rózsállott.

— Ha megengedik... talán én... Valamikor sokat játszottam ilyen ódon hangszereken...

S kecsesen elébe ül és ahogy csomós, görbedt ujjai végigsimogatják halkan az ismerős billentyűket, a Hangszer — vén bűnös — maga is

meghatódik s rozzant torkából selyemlágyan egy búbajos Gavotte csilingelt. Jaj, nagyon, nagyon vigyáz most, hogy rekedtségét palástolja és hogy billentyűinek kihagyó működését titkolni sikerüljön.

A selyemköntösű Lény örvendve kacag és tapsol hozzá.

— No ugye, hogy ép! Teljesen jókarban van! Hiszen itt áll, ni — s a Lajstromot lobogtatja fölleskülten.

Aztán bevonulnak hárman a Fő-sapkás birodalmába.

A Tárgyak titkon örvendve összenéznek. Mert ez már komoly. Ez már rendszerint igen komoly dolgokat szokott jelenteni.

Akkor kijön a Pár és lelkesen és sürgetően utasításokat ad a készségesen bólogató Sapkásoknak.

Végül kijön a Csipkefőköttös is.

Ahogy eltipeg a Hangszer mellett, lehajlik, hogy a lecsuszott terítőt megigazítsa rajta.

Egészen mélyen hajlik a Hangszer fölé. A mozdulata most olyanféle, mintha ráborulván, megáldaná, vagy megcsókolná.

Fertsek Ferenc.

Egyszerű ének az édesanyámról.

Nem volt soha békessége;
most a lelke ékessége
Isten és a csend.

Jó apánkat eltemette,
két leányát sírba tette
s majdnem a szívét!

Mások harcát nem kavarta,
szőttesét is könnyel varrta
s járta a mezőt.

De, ha megroskadt a válla,
ránézett a keresztfára
s jött velünk tovább.

Ha nehéz volt, mindig bírta,
jóságát lelkünkbe írta,
pazarolt, szegény!

Utainkat elrendezte,
gondjainkat megfelezte,
akármennyi volt.

Mosolygását ránk aggatta,
Istent a tejével adta,
nem pihent soha.

Most, hogy végre kikötöttünk,
lelke ott virraszt fölöttünk,
mint a tiszta hold.

Adott, osztott énekelve,
még, ha könnyes volt a lelke,
akkor is adott!

Lelke kertje mind virág most,
hogy a vágyott, égi Várost
ékesítse majd.

Nem volt soha békessége;
most a lelke ékessége
Isten és a csend.

Vitnyédi Németh István.